

Nr 50.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beviljande av lån till Hissmofors aktiebolag; given Stockholms slott den 6 oktober 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gerh. Strindlund.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 oktober 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Strindlund:

I skrivelse den 22 september 1939 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att Hissmofors aktiebolag måtte av statsmedel beviljas ett lån å högst 3,000,000 kronor för byggande av två maskinaggregat i bolagets kraftstation vid Hissmoforsen.

Vattenfallsstyrelsen erinrar inledningsvis om vad styrelsen anförde i sin skrivelse den 4 september 1939 angående anslagsäskanden å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår rörande möjligheterna att snabbt

erhålla tillskott av vattenkraft dels genom forcering av styrelsens egna pågående vattenkraftutbyggnader, dels genom utbyggnad av Kattstrupeforsen och dels genom ökad leverans från Hissmofors aktiebolag i samband med insättning av ytterligare två aggregat i bolagets kraftstation.

Vattenfallsstyrelsen anför härefter, att av nyssnämnda möjligheter utbyggnaden i Hissmoforsen snabbast kunde realiseras på grund av att byggnadsarbetena icke vore så omfattande. Ett av de båda nya aggregaten kunde vara färdigt om två år och det andra några månader därefter. Styrelsen hade den 20 september 1939 träffat avtal med bolaget om den ökade leverans av kraft som skulle erhållas genom nämnda utbyggnad. Avtalet finnes bifogat styrelsens nu förevarande skrivelse.

Innan styrelsen ingår på en redogörelse för avtalets innehåll, erinrar styrelsen om att mellan styrelsen och bolaget tidigare avtalats om leverans av elektrisk kraft. Härom anför bolaget:

Samarbetet med Hissmofors aktiebolag inleddes i samband med elektrifieringen av statsbanan Bräcke—Östersund. Det första kontraktet avsåg leverans av 7,000 kW från en av bolaget nyutbyggd kraftstation, omfattande ett aggregat. Denna leverans har påbörjats under sommaren 1939. Sedermera har ett tilläggskontrakt tecknats angående ökning av leveransen med 2,000 kW, när Storsjöns första reglering toges i bruk, vilket beräknas ske tidigast under hösten 1940, med ytterligare 4,000 kW den 1 december 1946, då bolagets kraftleverans till Östersunds elektriska aktiebolag upphör, och slutligen med intill 5,000 kW, därest bolaget före den 1 januari 1950 utvidgat sin kraftstation.

Härefter anför styrelsen, att bolaget enligt det nu tecknade kontraktet förbundit sig att snarast möjligt installera ytterligare två aggregat i den nya kraftstationen. Vattenfallsstyrelsen erhöle all i denna station producerbar kraft, sedan bolaget erhållit vatten dels för sin fabrikation, dels för alstring av kraft intill visst begränsat belopp i de övriga kraftstationerna vid Hissmoforsen för tillgodoseende av bolagets eget kraftbehov och för distribution inom ett fastställt närbeläget område. Den kraftmängd, som styrelsen genom det nya avtalet erhöle utöver redan kontrakterad kraft, utgjorde under de första åren ungefär 25,000 kW och 150 miljoner kWh i medeltal per år.

Kostnaden för ifrågakommande utbyggnad hade, fortsätter styrelsen, beräknats under fredliga förhållanden uppgå till 4,000,000 kronor. Äv nämnda summa skulle bolaget tillskjuta 1,000,000 kronor, för vilket belopp någon ersättning med hänsyn till inträffande räntehöjning icke skulle utgå. För levererad kraft skulle erläggas en fast årlig avgift, som vid tidpunkten för den nya leveransens verkställande komme att utgöra 604,000 kronor per år utöver betalning för redan kontrakterad kraft. Styrelsen hade funnit denna avgift rimlig med hänsyn till bolagets fredskostnader och den naturkraft, som toges i anspråk. För styrelsens del innebure den en kraftkostnad, som vore jämförlig med kostnaden för kraft från Stadsforsen och som något understege motsvarande kostnad för de egna utbyggnader, vilka närmast ifrågakomme. Den fasta avgiften skulle ökas något vid allmän

prisstegring, motsvarande den ökning av de löpande driftkostnaderna, som bolaget då finge vidkännas.

På grund av det inträffade kriget hade emellertid, meddelar styrelsen, vissa tillägsbestämmelser till kontraktet gjorts. Enligt dessa bestämmelser erhöles sålunda bolaget säkerhet för att den plan, enligt vilken fredsbetalningen skulle ske, bleve för bolagets vidkommande förverkligad. Styrelsen skulle sålunda ersätta bolaget den fördyring av utbyggnaden utöver fredskostnaden 4,000,000 kronor, som uppstode. Vidare skulle styrelsen ersätta bolaget den merkostnad för förräntning och amortering, som uppkomme, därest det för utbyggnaden erforderliga lånet måste upptagas till högre ränta än 3.5 procent.

Styrelsen anför vidare, att kontraktet innehölle detaljerade bestämmelser för utbyggnaden. Styrelsen ägde rätt att granska och godkänna alla avtal om maskinleveranser, entreprenader och större inköp. Även bolagets upptagande av lån skulle ske i samförstånd med styrelsen, så att bolaget vore skyldigt begagna de lånemöjligheter, som styrelsen eventuellt anvisade. För bestämmandet av utbyggnadskostnaden funnes erforderliga detaljföreskrifter. Som säkerhet för kraftleveransens fullgörande kunde inteckning erhållas i bolagets kraftstationer och vattenrätt. Kontraktet upphörde tidigast den 1 oktober 1972. Om uppsägning icke skedde, förlängdes kontraktet på 10 år i taget.

Beträffande sättet för anskaffande av de medel, som erfordras för utbyggnaden utöver bolagets egen insats, samt därmed sammanhängande förhållanden yttrar styrelsen:

Enligt bolagets plan skall under byggnadstiden utbyggnaden — utöver bolagets egen insats — finansieras medelst ett successivt utnyttjat byggnadskreditiv. Under byggnadstiden skall räntan läggas till kapitalet. Sedan utbyggnaden färdigställts skall ett 30-årigt amorteringslån på 3,000,000 kronor uppläggas. Styrelsens kostnad för kraftleveransen blir enligt kontraktsbestämmelserna direkt beroende av räntan för lånen. Vad beträffar byggnadskreditivet följer detta därav, att styrelsen är betalningsskyldig för byggnadskostnaden utöver 4,000,000 kronor.

Styrelsen har därför hållit den utvägen öppen, att för utbyggnaden utnyttjas statens lånemöjligheter. Förslagsvis skulle detta ske genom att lån till bolaget lämnas från styrelsens förnyelsefonder eller också genom direkt statslån. I kontraktet stadgas rätt för styrelsen att lämna erforderligt lån, vilket efter utbyggnadens färdigställande skall amorteras på 30 år, och i kontraktet har upptagits bestämmelser om betryggande säkerhet i form av inteckning i bolagets kraftstationer och vattenrätt. Ytterligare säkerhet erhålles därigenom, att styrelsens årliga betalningar för kraften komma att avsevärt överstiga bolagets annuiteter.

Hur kapitalmarknaden kommer att utvecklas under krigstiden låter sig icke ännu överblickas. Det får emellertid anses klart, att bolaget icke kan få lån till 3,5 procent, och det kan befaras, att svårigheter uppstå för bolaget att erhålla lån till rimlig kostnad. Vattenfallsstyrelsen vill därför förorda, att styrelsen medgives rätt att lämna Hissmofors aktiebolag för utbyggnaden erforderligt lån, och det förefaller styrelsen vara den enklaste lösningen, att lånet bestrides med medel ur styrelsens förnyelsefonder, vilka medel tidigare enligt statsmakternas medgivande fått disponeras, utom

för inköp av aktier i Motala ströms kraftaktiebolag och aktiebolaget Kattstrudeforsen, jämväl för lån till Motala ströms kraftaktiebolag.

Med hänsyn till att bolagets räntekostnader under byggnadstiden inverka på kostnaden för kraften, är det önskvärt, att ett eventuellt statligt lån får successivt utnyttjas som förlagsmedel för utbyggnaden för att efter färdigställandet konverteras i ett trettioårigt amorteringslån.

Eftersom bolaget skall erhålla ersättning för sina räntekostnader utöver 3,5 procent, blir vid ett eventuellt statligt lån kostnaden för kraften beroende av den verkliga räntan för statens upplåning, under det att den ränta, som nominellt fastställs för lånet, icke inverkar reellt. Enklast bliva förhållandena, om sistnämnda ränta får utgå efter 3,5 procent.

Styrelsen anför slutligen:

De huvudsakliga leveranserna till utbyggnaden låta sig redan nu rätt väl överblickas. Även vid en fördyring av utbyggnaden med 25 procent och en höjning av räntefoten till 4,5 procent bliva vattenfallsstyrelsens kostnader för kraften måttliga.

Den betalning till bolaget, som vattenfallsstyrelsen kommer att erlagga för utbyggnadskostnaden utöver 4,000,000 kronor, bör betraktas som en engångsavgift för kraftleveransen analog med de engångsavgifter, som flera av styrelsens abonnenter erlade vid påbörjandet av kraftleverans under förra kriget, och betalas av löpande driftinkomster.

Utöver det snabba erhållandet av ett krafttillskott medför kontraktet även andra fördelar. Styrelsen erhåller sålunda rätt att bestämma vecko- och dygnsregleringen av tappningen ur Storsjön, och bolaget skall samarbeta med styrelsen ifråga om årsreglering av Indalsälven. Detta är av betydelse icke endast ifråga om Hissmoforsleveransen utan även för styrelsens kraftstationer i Indalsälven nedanför Hissmoforsen.

Vad gäller övriga bestämmelser i kontraktet torde jag få hänvisa till det samma.

På grund av vad styrelsen sålunda anført hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att lån intill 3,000,000 kronor måtte av staten lämnas till Hissmofors aktiebolag för utbyggnad av två maskinaggregat i bolagets kraftstation vid Hissmoforsen, under utbyggnadstiden som förlagsmedel och därefter som ett trettioårigt amorteringslån.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 2 oktober 1939 tillstyrkt vattenfallsstyrelsens framställning och därvid anført, att en mindre ränteförlust uppstode för statsverket genom de av vattenfallsstyrelsen föreslagna lånevillkoren. Denna förlust motvägdes emellertid av de fördelar styrelsen erhöile genom kontraktet med Hissmofors aktiebolag, varför några särskilda åtgärder för täckning av förlusten icke syntes erforderliga.

Departements-
chefen.

I den situation som nu inträtt torde man få räkna med skärpta krav på den elektriska kraftförsörjningen i landet för såväl industriella som andra ändamål. Vattenfallsstyrelsen har i anledning härav verkställt undersökning av möjligheterna att snabbt erhålla tillskott av vattenkraft och därvid funnit, att en ökad kraftleverans skulle inom en relativt kort tid kunna erhållas från Hissmofors aktiebolag, därest bolagets kraftstation vid Hissmoforsen utbyggdes med två nya maskinaggregat. Det ena av dessa skulle kunna vara

färdigt om två år och det andra några månader senare. Styrelsen har därför med bolaget träffat avtal, varigenom bolaget förbundit sig att snarast möjligt påbörja och färdigställa två nya aggregat och därefter till styrelsen leverera den huvudsakliga delen av den från aggregaten erhållna kraften. Styrelsen har å sin sida förbundit sig att för den erhållna kraften erlägga en fast årlig avgift, som är baserad på en beräknad utbyggnadskostnad av fyra miljoner kronor och på antagandet, att vad av denna kostnad överstiger en miljon kronor, vilket belopp bolaget skall tillskjuta av egna medel före den 1 juli 1940, skall täckas av lån till tre och en halv procent ränta per år, vilket amorteras med lika halvårsannuiteter under trettio år. I den mån bolaget icke erhåller lån å nämnda belopp på angivna villkor, åligger det vattenfallsstyrelsen att enligt eget val antingen lämna bolaget ett trettioårigt amorteringslån å tre miljoner kronor till tre och en halv procent ränta eller genom lika stora halvårsvis skeende betalningar under trettio år lämna bolaget ersättning för den merkostnad, som uppstår för bolaget genom att lånet för utbyggnaden måst upptagas till i medeltal högre ränta än nyss angivits, eller hålla bolaget skadeslöst genom en kombination av nu angivna alternativ.

Då den förenämnda byggnadskostnaden, 4.000.000 kronor, är grundad på normala prisförhållanden, har styrelsen enligt avtalet vidare förbundit sig att ersätta bolaget den merkostnad, som kan uppkomma till följd av nu rådande krigsförhållanden. Då denna utgift enligt styrelsen är att betrakta såsom en engångskostnad för kraftleveransen, förutsätter styrelsen, att den samma betalas av löpande driftinkomster.

Vattenfallsstyrelsens nu föreliggande framställning innebär, att staten skulle lämna Hissmofors aktiebolag ett lån intill tre miljoner kronor för nu ifrågavarande utbyggnad, till att börja med som förlagsmedel under utbyggnadstiden och sedermera som ett trettioårigt amorteringslån. Styrelsen föreslår i samband därmed, att lånet bestrides av medel ur statens vattenfallsverks förnyelsefond.

Med hänsyn till vattenfallsstyrelsens åtagande att ersätta bolaget dess ränteutgifter för det i det föregående nämnda lånet å tre miljoner kronor, i vad dessa utgifter överstiga tre och en halv procent, är det av intresse för staten, att bolaget erhåller det för utbyggnadskostnadernas finansiering erforderliga lånebeloppet till den av parterna förutsatta räntefoten. Såvitt nu kan bedömas torde emellertid bolaget i allmänna lånemarknaden icke kunna för nu ifrågavarande ändamål erhålla lån till nämnda procentsats. Jag vill därför i likhet med riksräkenskapsverket tillstyrka, att bolaget av statsmedel erhåller ett lån å högst tre miljoner kronor. Räntan torde därvid böra beräknas efter tre och en halv procent. På sätt vattenfallsstyrelsen förordnat torde för lånets finansiering få disponeras erforderligt belopp av till styrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till statens vattenfallsverks förnyelsefond.

Beträffande de närmare villkoren i övrigt för erhållande av lånet torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera meddela beslut.

Vad vattenfallsstyrelsen föreslagit rörande sättet för bestridande av de utbyggnadskostnader utöver fyra miljoner kronor, som staten enligt avtalet torde komma att få vidkännas, föranleder icke någon erinran från min sida.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Hissmofors aktiebolag må för utbyggnad av bolagets kraftstation i Hissmoforsen erhålla ett lån å högst 3,000,000 kronor, löpande med tre och en halv procent årlig ränta och under villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t äger bestämma, samt att för utgivande av detta lån må disponeras till vattenfallsstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättning till statens vattenfallsverks förnyelsefond.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Hansson.